

Matka „punaisen hämörön” maahan

Suomalainen rajaloikkari, joka lähti hakemaan ihanne-
maata, mutta joutui aluksi Petroskoin vankilaan, ker-
too Neuvostolassa saamistaan kokemuksista lehdellemme.

Suomesta itäiseen »ihannemaahan» on vuosien kuluessa suunnannut matkansa laskematon joukko »rajaloikkareita» siellä muka vallitsevien hyvien ansiomahdollisuuksien, vapauden, veljeyden ja tasa-arvoisuuden houkuttelemina. Viime aikoina on täältä salaa rajan yli menneiden henkilöiden lukumäärä kuitenkin huomattavasti pienentynyt aikaisempiin vuosiin verraten, ja syynä tähän lienee ainakin osaksi se seikka, että itäisessä naapurista palanneet lukuisat, pettyneet työläiset ovat kertoneet kaameista kokemuksistaan, jotka heidän osakseen ovat tulleet. Hakkapeliitta on haastatellut erästä tällaista henkilöä — nimitettäköön häntä tässä vaikka A. Lehmuksesi — ja saanut kuulla joukon mielenkiintoisia kertomuksia, joista teemme tässä selkoa. Kertojamme on oleskellut Neuvostoliitossa vuosina 1921—1933 ja ollut siellä mitä erilaisimmissa tehtävissä, m.m. oppilaana suomalaisessa punaupseerikoulussa. Mutta antakaamme hänelle itselleen sanan-
vuoro. Alamme ensiksi kertoa rajanylityksestä ja sitten muutamista muista kokemuksista.

— Kun maamme oli saavuttanut itsenäisyytensä, alkoi työväestön keskuudessa kuulua kuiskeita itäisestä ihannevaltiosta, työläistalonpoikain »isänmaasta» Venäjältä. Niin tarttui minuun, kuten useihin muihinkin asioita tuntemattomiin henkilöihin tuo »isänmaan kaipuu». Lähdin etsimään luvattuja hedelmiä. En ollut lainkaan selvillä siitä, mikä hallitus Venäjällä oli vallassa, ja sellaisen kuin kommunistisen puolueen olemassaolosta ei minulla ollut aavistustakaan — tiesin vain, että Suomen sosialistien johtomiehiä oli vapaussodan päätyttyä paennut Venäjälle. Pää-

tökseni tekoon vaikutti suuresti myöskin se seikka, etteivät olot Suomessa siihen aikaan ainakaan minun kohdallani olleet mielestäni tyydyttävät.

— Oleskelin silloin, vuosien 1920 ja 1921 vaihteessa Suojärvellä. Siellä eräässä Moisionvaaran tanssi paikassa tulin tuntemaan karjalaisen miehen, joka neuvoi minua pakenemaan

Oik.: Leninin patsas Petroskoissa.

Alla: Tavallinen näky Neuvostolassa: repaleinen kulkuri.

Alla: Punasolilaat kirkkoja raastamassa.

rajan yli Neuvosto-Venäijälle. Näin päätinkin tehdä. Kun olin aikani valmistautunut lääkeaineilla, alusvaatteilla y.m.s. Karjalan salojen pyryyn ja pakkaseen, alkoi matkani Suojärven Turhavaaran kylästä, eräästä torpasta, joka ei maineensa puolesta ollut erikoisen hyvässä huudossa, sillä torpan emäntä valmisti kiljua. Olin tutustunut aikaisemmin torpan tyttäriin, joten minut otettiin siellä ystävällisesti vastaan. Emännältä sain illallisen ja isännältä sukset — en tiedä mistä hyvästä ne minulle lahjoitettiin — ja isäntä antoi minulle vielä erään Kaiosjärvellä asuvan sukulaisensa osoitteen. Kun olin aikani hiihtänyt, eksyin suunnasta lumipyryn takia, ja jouduin erääseen Riuhtavaaran taloon, josta tiedustelin tietä rajalle. Minut opastettiinkin rajalle johtavalle hyvälle ladulle. Kaiosjärvelle siihen taloon, johon minut oli opastettu, saavuin klo 1 aikaan yöllä. Kaikkialla vallitsi hiljaisuus ja henkeäni pidätellen koputin suksisauvalla ikkunaan, johon ilmestyi miehen pää. Tiedusteltaessa, mitä halusin, kerroin matkastani, ja niin pääsin sisään, jossa heti pantiin samovaari kiehumaan. Eräs karjalainen tarjoutui saattajaksi rajan yli ja talon ukko pisti puoli limppua selkäreppuuni sanoen: »Jumalan kera mene.»

— Punaisten vartioketjun sivuutimme hyvin kulkien erästä metsälinjaa rajan yli. Ensimmäisen kylän sivuutimme siellä poikkeamatta, ja seuraava pysähdyspaikkamme oli noin 30 kilometrin päässä rajasta oleva Säpsäjärven kylä. Siellä astuimme sisälle erääseen tupaan, jossa oli kaikenlaisilla ryysyillä verhottuja Neuvosto-Venäjän sotilaita. Jalkineita ei ollut kellään, ja ahnain silmin tarkastelivat he eväslaukkuaani ja puhdasta vaatetustaani. Pian saapui paikalle komendantti, joka luullen minun karanteen rintamalta, alkoi uhkailla vallankumousoikeudella. Rähinää jatkui siihen saakka, kunnes saattajani saapui tupaan ja näytti komendantille jotain paperia. Silloin muuttui hänen käytöksensä kokonaan. Hän alkoi taputella olkapäälle ja käski keittää tulokkaille kiehuva vettä. Arnoin lääkeai-

neeni tälle komissaarille, joka siitä hyvästä lupasi vaikuttaa asioitteni kulkuun.

— Jo tällöin aloin huomata, etteivät asiat rajan takana olleetkaan niin erinomaisella kannalla kuin olin kuullut, mutta katuminen oli myöhäistä. Kylässä oli 3 tuuman tykistö patteri, joka oli hautautunut lumeen niin, ettei sitä saanut lainkaan liikkumaan. Useimmat hevoset olivat niin huonossa kunnossa, että ne jaksoivat hädintuskin seistä, puhumattakaan siitä, että ne olisivat kyyenneet tykkejä vetämään. Kylässä oli paljon paleltuneita, joiden käsiä ja jalkoja jouduin ensi työkseni hoitamaan. Jäädessäni yöksi puna-armeijalaisten keskuuteen nostin ruokatarvareni ylös säilöön, mutta aamulla huomasin, että ne olivat vaihtaneet omistajaa. Suutuinkin tietoen varkaudesta, mutta maltoin kuitenkin mieleni ajatellen, että siitä oli varmaan kauan aikaa, jolloin nuo ihmiset olivat saaneet kunnollista ruokaa.

— Komissaari antoi vartiomiehelle määräyksen hankkia hevonen, jolla minua

O i k.: Erään Neuvostolan aseman edustalla.

Yllä: Rapistunut venäläinen kylä.

voitaisiin kuljettaa edelleen, ja niin alkoi matkani Petroskoita kohti saattajanani joku Kronstadtin matruusi. Mitä entiseen saattajaani tulee, toimi hän kaiken todennäköisyyden mukaan jonkinlaisena rajaloik-

V a s.: Venäläisen kylän osuuskauppa.

Petroskoin lehtilaita.

Petroskoin rantaa.

Vanhaa Petroskolla.

154c

karien oppaana ja välittäjänä rajan yli. Tulimme Märnyksen kylään, joka teki hyvin kolkon vaikutuksen. Likaisiin ikkunoihin ilmestyi pelästyneitä ihmishahmoja, jotka näyttivät olevan kauhun vallassa. Kylä oli aivan pimeä, sillä minkäänlaisia valaistusvälineitä ei siellä ollut. Kun emme saaneet tästä kylästä hevosta, jatkoimme matkaa seuraavaan kylään, Venekylään, jossa meitä kohtasi sama näky kuin aikaisemminkin. Asukkaat olivat suurimmaksi osaksi vanhuksia ja lapsia. Vanhat naiset luulivat minua vangiksi ja sanoivat minulle säälivästi: »Nyt sinut Ruotsin priha Petroskoin linnassa ammutaan ja vaatteet ryöstetään». Läksimme kylästä Uoh-tijärveä kohti evästyksenäni kyläläisten synkät ennustukset tulevaisuudestani.

— Matkan varrella huomasimme, että kaikki kirkot ja kappelit olivat ryöstetyt ja täynnä ihmisen lantaa, jonka seassa lojui joku halvempiarvoinen pyhäinkuva. Menimme kylän pappilaan, jossa papin tyttäret hakkasivat pihalla komissarille puita ja jossa esikunta majaili. Tyttäreni vanhempia ei näkynyt missään. Kylä, joka sijaisi kauniilla paikalla, oli ennen ollut verraten vauras, mutta nyt oli ilmassa n.s. sotakommunismin tuntua, ja joka paikasta irvisti vastaan se paljon puhuttu yhdenvertaisuus, jota olin lähtenyt hakemaan. Mutta, kuten sanottu, peräytyminen oli jo myöhäistä. Kylästä lähdeittäessä sain seurakseni komissarin. Kun olimme päässeet noin kilometrin päähän järven jälle, ammuttiin kylästä meitä kohti muutamia laukauksia, jotka eivät kuitenkaan osuneet. Kyläläisillä taisi olla vanhoja kalavelkoja komissarille, joka tarttui vuorostaan kivääriinsä sillä seurauksella, kuten myöhemmin kuulin, että hänen laukauksensa tavoittivatkin maalin.

— Petroskoihin saavuttuamme vietiin minut tshekan haltuun, joka majaili Lenininkadun ja Nuorisoliittolaisen kadun kulmassa. Kolme SKP:n miestä toimeenpani kuulustelun, ja sen päätyttyä siirrettiin minut Petroskoin vankilaan. Kaikki irtain omaisuuteni otettiin pois. Tuo vankila, joka on muodostunut monen suomalaisen haudaksi, sijaitsee Lenininkadun varrella. Se on vanhanaikainen, rapattu tiilirakennus. Minut vietiin ensiksi »karhunkoppiin». Tulin tuntemaan muitakin suomalaisia, jotka olivat vapaussodan jälkeen tulleet hakemaan idässä sijaitsevaa paratiisia, mutta olivat kieltäytyneet kuitenkin palvelemasta sitä vuodattamalla vertaan vieraalla maalla. Vankien joukossa oli nimittäin 12 suomalaista punaupseeria, jotka Sunkuniemellä kieltäytyivät taistelemasta Suomen valkoisia vastaan, ja sen tähden saivat he nyt virua kuukausimäärää vankilassa maaten paljaalla kivilattialla. Huoneessa, jonka pinta-ala oli 18 neliometriä, oli viidettäkymmentä miestä, sairaita ja terveitä sekaisin. Melkein joka aamu huomattiin, että joku asukkaista oli »muuttanut maa-laisliiton listalle», kuten sanontatapa kuului, toisin

3

sanoen oli heittänyt kurjissa olosuhteissa henkensä kuolemansyynä useimmiten keripukki. Huonosti kyhättyjä ruumisarkkuja vaelsi joka päivä portista ulos.

— Kun olin muutaman kuukauden virunut tässä vankilassa, pääsin vihdoinkin »vapauteen». — Vankeusaikanani oli vankilan päällikkö viekoitellut minulta hyvän palttooni vaihtamalla sen neljään naulaan leipää, ja minä olin tietenkin suostunut vaihtokauppaan ajatellen, että parempi sekin kuin ei mitään, sitäkin suuremmalla syyllä, kun minulle oli ennustettu, että osakseni tulisi »vakoilijan kohtalo», kuolema. Päästessäni vapautteen tiedusteltiin minulta kumminkin, miksi minulla ei ollut ylläni samoja vaatteita, jotka olivat mukanani vankilaan mentäessä. Kerrottuani vaatteideni kohtalon, että vankilan päällikkö viekoittelee vangeilta heidän tavaransa, joutui hän syytettyjen penkille ja vuorostaan samaan karhunkoppiin, jossa minä olin saanut viettää pitkän ajan. Vapautumisestani saan muuten kiittää erästä tuttavaani, joka oli saanut kuulla minun olevan vankilassa ja alkoi toimia hyväkseni niin, että pääsin lopuksi sieltä pois.

— Petroskoin kaupunki, joka sijaitsee verraten kauniilla paikalla, teki hyvin synkän vaikutuksen tulokkaiseen. Kadut olivat paksun likakerroksen peitossa ja väki kulki nälissään ja ryysyissään. Seinät ja lautaidat olivat liimatut täyteen »prikosseja», julistuksia, joiden ainoina lukijoina olivat — pitkäpartaiset pukit. Niitä kulki vapaina kaduilla, ja ne pitivät julistuksista hyvää huolta syöden suihinsa nuo paperit, joiden liimaamiseen oli käytetty suurusveliä. Aitojen tolpat oli koristettu ihmisen lantaläjillä, joka toimenpide minua aluksi ihmetytti suuresti. Kaupungin elämä oli kuollutta, ellei oteta lukuun koirajahtia ja »kanojen onkimista», jota asukkaiden täytyi harjoittaa pysyäkseen hengissä. Väestön liikkuminen kaupungilla oli sallittu ainoastaan klo 23 saakka iltaisin.

— Kaupunkiin tuli ja meni suomalaisia yhtä mittaa. Jouduin aluksi asumaan heidän kanssaan entisen kuvernöörin talon alakerrassa. Suomalaisten joukossa oli m.m. eräs entinen helsinkiläinen muurari, suurroisto Akseli Aarre sekä eräs vanha Suomen kaartilainen, joka oli ottanut osaa venäläis-japanilaiseen sotaan Mandshuriassa, maailmansotaan ja myöhemmin kapinaan puna-armeijan riveissä. Hän piti huolta rakennuksen lämmittämisestä ja makasi paljaalla puulavalla päänsä alla kirgisilakki ja selkäreppu. Asuntotovereistani mainittakoon vielä kivipiirtäjä, joka oli tullut Petroskoihin piirtääkseen »pohjoismaiden» rahamallit, mutta joka ei koskaan saanut rahoja valmiiksi, sillä viime aikoina hänet nähdessäni laahusti hän pöhöttyneenä pitkin kaupunkia etsien joitakin ruuanjätteitä, ja kuoli sittemmin keripukkiin. Naisia, »sota-ajan heiloja», oli tuossa matkustajakodissa myöskin runsaasti.